

УДК 343.1: 343.985.2

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2021-42-2-71-82>

РОЗКРИТТЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПЕРЕД ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Камишанський О.Ю., Горбаньов І.М.

PROBLEMS OF DISCLOSURE OF MEDICAL SECRETS BEFORE LAW ENFORCEMENT AUTHORITIES OF UKRAINE

Kamyishanskiy A.Y., Gorbanov I.M.

У статті виявлено та висвітлено організаційно-правові проблеми розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами України. Досліджено масив міжнародних та національних нормативно-правових актів, що визначають понятійний апарат та регламентують процедури щодо розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами України. Систематизовано випадки розкриття конфіденційної медичної інформації ініційовані медичними працівниками та співробітниками правоохоронних органів. Запропоновано зміни до національних нормативно-правових актів, що ініціюють розвиток правових стандартів лікарської та правоохоронної діяльності.

Ключові слова: лікарська таємниця, запит та/чи вимога правоохоронних органів, відомості про пацієнта, розслідування кримінальних правопорушень, медична інформація.

Висвітлення проблеми в загальному вигляді і її зв'язок із важливими науковими практичними завданнями. У ході реалізації конституційного права людини на медичну допомогу [1] під час відвідування закладу охорони здоров'я утворюється певний масив інформації, що становить інтерес для правоохоронних органів. Заклади охорони здоров'я, зазвичай, мають у своєму розпорядженні кількісні та якісні відомості про профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами пацієнтів [2]. Наведені відомості є вельми корисними, а інколи, незамінними для успішного здійснення правоохоронних функцій

державними органами із захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування [3]; при проведенні оперативно-розшукової діяльності за інформацією про осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб безвісно відсутніх [4]. Керуючись благородними мотивами та розпорядчими директивами, що регламентують алгоритми дій у визначених типових і доволі розповсюджених ситуаціях, медичні працівники самі виступають ініціаторами розкриття згаданої інформації. На перший погляд, спираючись на

конституційні права людини, зокрема, невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32 Конституції України), такі наміри співробітників правоохоронних органів та медичних працівників щодо конфіденційної інформації можуть бути сприйняті як сумнівні. Однак, доцільно враховувати, що наведені працівники також діють в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та забезпечення прав людини, що у визначених випадках, допускає збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди [1].

Національне законодавство містить процедурні аспекти розголошення такої конфіденційної інформації як лікарська таємниця без згоди пацієнта, а також передбачає обов'язок для органів державної влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяти підрозділам правоохоронних органів у вирішенні їхніх завдань. Разом з цим, статтею 145 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за незаконне розголошення лікарської таємниці [5], що є виразом поваги до особи, шляхом захисту її приватності. Зважаючи на вказане, може скластися уявлення про повну урегульованість усіх аспектів, що пов'язані з розкриттям лікарської таємниці перед правоохоронними органами України. Проте, на практиці виникає комплекс організаційно-правових проблем, які можуть потягнути за собою притягнення до відповідальності медичних працівників та адміністрації закладу охорони здоров'я, а також виправдання осіб, що вчинили кримінальне правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Спроби вирішення вказаної комплексної проблеми можна спостерігати у низці національних і

закордонних наукових досліджень: Малис Ю. «Врачебная тайна» (1893 р.); К. Москаленко «Розголошення лікарської таємниці: деякі питання теорії та практики» (2016 р.); Л. Удалова, С.В. Кузьмічова-Кисленко «Лікарська таємниця в кримінальному процесі України» (2015 р.); І. Шатковська «Адміністративно-правове забезпечення лікарської таємниці в Україні» (2010 р.); Н. Школьна «Право на таємницю про стан здоров'я» (2014 р.) та інших. Попри вагомий внесок у розробку поняття «лікарська таємниця», конструктивних пропозицій в частині його упровадження до стандартів лікарської діяльності, на нашу думку, не достатньо уваги приділено організаційно-правовим проблемам, що виникають у ході розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами України.

Метою дослідження є виявлення та висвітлення організаційно-правових проблем розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконання професійних або службових обов'язків часто пов'язане з вимушеною поінформованістю щодо персональних даних особи, способу її життя, здоров'я та інших конфіденційних відомостей, розголошення яких може негативно вплинути, у нашому випадку, на пацієнта. Вказане обумовило виникнення, становлення та подальший розвиток такого загально визнаного та відомого етичного принципу лікаря як лікарська таємниця. Відома Клятва Гіппократа (приблизна дата створення V ст. н.е.) містить наступну згадку «Про що б я не дізнався під час виконання своїх професійних дій або окрім них, що б не побачив і не почув про дії людського життя, які не слід будь-коли розголошувати, я змовчу, вважаючи це таємницею» [6]. В удосконаленому вигляді з використанням загальноприйнятої термінології вказана етична формула застосовується у сучасній

Присязі лікаря «Я зберігатиму лікарську таємницю...»[7], а також у публічній присязі лікаря, яка наведена у Женевській Декларації Світового Лікарського Товариства «Я поважатиму таємниці, які довіряють мені, навіть після того, як хворий помер» [8].

Чутливе відношення до згаданої інформації також підтверджується результатами проведеного моніторингу і аналізу ситуації з дотриманням прав пацієнтів в Україні. При дослідженні права на недоторканність приватного життя (приватність) і конфіденційність інформації було опитано керівників обласних управлінь охорони здоров'я (27 осіб), головних лікарів лікувальних установ України (300 осіб), представників громадських регіональних організацій із захисту прав пацієнтів (25 осіб), пацієнтів, які користувались послугами державних медичних закладів (400 осіб). У результаті опитування було отримано 55% позитивних відповідей, що стало найкращою оцінкою реалізації права пацієнтів на недоторканність приватного життя (приватність) і конфіденційність інформації серед інших позицій Європейської хартії прав пацієнтів [9]. Підвищена увага до вказаного права пояснюється значно збільшеними вимогами пацієнтів до таких понять, як почуття власної гідності і повагу власної особистості, що знаходить своє відображення у законотворчій діяльності.

У теперішній час низка міжнародних та національних нормативно-правих актів регулює суспільні відношення у сфері збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації, у тому числі лікарської таємниці. Серед найбільш значних міжнародних нормативно-правих актів можна вказати: 1) Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та

медицини містять ідентичну норму, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя...[10; 11; 12; 13]; 2) Міжнародний кодекс медичної етики, Лісабонська декларація прав пацієнта, Європейської хартії прав пацієнтів визначають засади обігу конфіденційної медичної інформації, як право кожної особи на конфіденційність особистої інформації, включаючи інформацію про стан здоров'я, медичний огляд чи обстеження, їх результати, інтимну і сімейну сторону життя, а також право на захист приватності під час проходження діагностичних, лікувальних чи реабілітаційних процедур [14; 15; 16].

Регулювання досліджуваних відносин на національному рівні відбувається за допомогою: норм Конституції України; положень Цивільного кодексу України, а також декларативної ст. 286 «Право на таємницю про стан здоров'я» та ідентичної норми – ст. 39-1 у фаховому Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» – фізична особа (пацієнт) має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Сутністю лікарської таємниці є відомості про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя громадянина, що стали відомі медичним працівникам та іншим особам, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків [1; 2]. Нажаль, відомості, що вказуються у наведених статтях, є різними за обсягом та сприйняттям, і потребують уточнення та гармонізації.

Кримінальний процесуальний кодекс України закріплює додаткові гарантії нерозголошення лікарської таємниці. Так, у ст. 65 прямо прописана заборона допитувати у якості свідків медичних працівників та інших осіб, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало

відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю [3]. Важкою для розуміння є заборона допиту лікаря про хворобу пацієнта, з одночасним дозволом слідчого огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, зокрема, медичної карти пацієнта та історії його хвороби, де у письмовому вигляді міститься аналогічна інформація.

Доцільно окремо вказати, що Закон України «Про інформацію» чітко відносить таку медичну інформацію, у тому числі лікарську таємницю, до інформації з обмеженим доступом і надає статус конфіденційної, з наведенням процедури її поширення (розкриття) за бажанням (згодою) відповідної особи, а також в інших випадках, визначених законом [17]. Зрозуміло, що статус конфіденційності не може стати абсолютним захистом перед переважаючими за значенням суспільними інтересами, і законодавством передбачені випадки та підстави для розкриття (розголошення) та подальшого обігу відомостей, що є лікарською таємницею, у певних виправданих випадках.

Аналіз нормативно-правових актів надає уявлення про підстави, за яких може відбутися поширення (розкриття) такої конфіденційної медичної інформації:

- ст. 32 Конституції України – інтереси національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [1];

- ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – коли таке втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [12];

- ст. 29 Загальної декларації прав людини – виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [10].

Розкриття (розголошення, поширення) стає можливим через наявність конкуренції значимості інтересів. Добробут країни, інтереси національної безпеки, запобігання заворушенням чи злочинам, забезпечення громадського порядку ставляться вище, тобто є більш цінними для суспільства та держави, ніж доцільність конфіденційного збереження відомостей про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя окремої людини. Розглянемо конкретні випадки розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами України та пов'язані з ними організаційно-правові проблеми. Відразу обмовимося, що ініціатива у такому розкритті може виходити як від співробітників правоохоронних органів, так і від медичних працівників.

Випадки розкриття лікарської таємниці ініційовані медичними працівниками.

1. Для ефективної координації діяльності закладів охорони здоров'я з протидії пандемії коронавірусної хвороби 2019 (COVID-19), за участі підрозділів правоохоронних органів, на законодавчому рівні була передбачена можливість обробки і відповідного використання персональних даних без згоди особи, зокрема даних, що стосуються стану здоров'я, місця госпіталізації або самоізоляції, анкетних даних, місця проживання, роботи (навчання) [18]. Медичні працівники та територіальні оперативні штаби з протидії поширенню коронавірусу спільно використовують такі конфіденційні дані виключно з метою здійснення протиепідемічних заходів із залученням до них особового складу

правоохоронних органів, наприклад, для встановлення медико-санітарного нагляду за особами на самоізоляції і відповідного контролю з боку співробітників поліції; виявлення місцезнаходження контактних осіб, які вважаються зараженими інфекційною хворобою; для забезпечення роботи контрольно-пропускних пунктів на території карантину.

2. Інформування органів і підрозділів поліції про всі факти звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру. Така діяльність закладів охорони здоров'я забезпечує своєчасне реагування правоохоронних органів на заяви та повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення або надзвичайні події, зокрема на факти заподіяння тілесних ушкоджень кримінального характеру (вогнепальних, колотих, різаних, рубаних, забитих поранень) [19].

3. Встановленні факту смерті людини. Відповідно до профільних нормативних актів працівники закладів охорони здоров'я у разі надходження повідомлення про смерть людини негайно повідомляють органи та підрозділи Національної поліції про кожен випадок установлення ними факту смерті людини незалежно від місця її настання, у тому числі породіль та новонароджених дітей [20].

4. Виявлення реальної і неминучої загрози заподіяння шкоди хворому чи іншим і ця загроза може бути усунена лише шляхом порушення конфіденційності [21].

У медичній практиці мають місце ситуації, у яких дії лікарів не регламентовано діючими нормативно-правовими актами. Наприклад, пацієнт на прийомі лікаря повідомляє що: 1) чує голоси, що наказують йому заподіяти тілесні ушкодження певним особам. І для виконання таких наказів він вже

придбав сокиру та ніж; 2) є зараженим венеричною хворобою (ВІЛ-інфікованим) та має кілька статевих партнерів при цьому не використовує і не буде використовувати засоби індивідуального захисту при статевих контактах. Умови згаданих та подібних ситуацій формують у лікаря уявлення про необхідність та доцільність ініціативного розкриття лікарської таємниці. Постає етична дилема: «зберегти конфіденційну інформацію пацієнта, і тим самим захистити його інтереси, або поставити суспільні інтереси вище інтересів хворого». У подібних випадках інтереси третіх осіб та інтереси суспільства повинні мати пріоритет перед збереженням медичної інформації щодо певних пацієнтів. Звісно можна перед повідомленням правоохоронним органам намірів пацієнта обговорити та погодити цей вчинок з ним, чи взагалі вмовити його зробити це самостійно, але наслідки такого розвитку подій не піддаються прогнозуванню. Для уникнення помилкового повідомлення до правоохоронних органів лікареві доцільно пересвідчитися та впевнитися, що загроза вчинення якихось дій чи настання певних негативних наслідків (шкоди) є дійсною та реальною.

Також при розкритті конфіденційних медичних даних лікареві слід зіставити та порівняти очікувану шкоду, що може бути завдана суспільним інтересам та третім особам діями пацієнта, а також імовірну шкоду в результаті розкриття інформації про нього. Виходячи зі зваженої оцінки та можливих консультацій з адміністрацією закладу охорони здоров'я обирається подальший алгоритм дій. При прийнятті рішення щодо розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами рекомендується надання такого обсягу даних, який був би достатнім для попередження, припинення вчинення правопорушення. Прийняття такого рішення повинно забезпечити надання відповідного часу на

реагування правоохоронних органів на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці.

Випадки розкриття лікарської таємниці ініційовані правоохоронними органами.

1. Отримання допуску до державної таємниці, у ході чого з'ясовується наявність/відсутність у громадянина психічних розладів [22]. Також конфіденційна медична інформація запитується правоохоронними органами при перевірці осіб у зв'язку з їх допуском до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках...[4].

2. У ході діяльності фізичних та юридичних осіб при зберіганні і використанні зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система правоохоронних органів. Так, органи поліції не мають права давати згоду керівникам підприємств видавати дозволи на придбання, зберігання та носіння вогнепальної зброї громадянам в разі: наявності в особи медичних протипоказань до виконання вказаних функціональних обов'язків та володіння зброєю [23]. Тобто, порядок побудований таким чином, що уникнути розкриття конфіденційних медичних відомостей щодо особи, не можливо.

3. Документування адміністративного правопорушення. Наприклад, при виявленні у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. При документуванні адміністративного правопорушення (дорожньо-транспортної пригоди), що вчинялося водієм транспортного засобу з ознаками алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під

впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, лікар закладу охорони здоров'я встановлює наявність чи відсутність стану сп'яніння в обстежуваній особі. Результат медичного огляду особи на стан сп'яніння повідомляється оглянутій особі в присутності поліцейського. Один з примірників висновку щодо результатів медичного огляду особи на стан сп'яніння видається під підпис поліцейському [24; 25].

4. У ході проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Наприклад, стаття 309 Кримінального кодексу України передбачає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконне виробництво, придбання, зберігання ... наркотичних засобів ... без мети збуту, якщо вона добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії. У ході досудового розслідування для перевірки вказаного факту співробітники Національної поліції звертаються до закладів охорони здоров'я за детальною інформацією (про стан здоров'я, факт звернення по медичну допомогу, діагноз та лікування), що призводить до відповідного розкриття лікарської таємниці щодо добровільного лікування особи, хворої на наркоманію, зокрема, при проведенні замісної підтримувальної терапії хворих з опіоїдною залежністю [26, 27].

Розслідування певної категорії кримінальних правопорушень, а саме злочинів проти життя та здоров'я особи; злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи; злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту (з тяжкими наслідками), вимагає майже постійного контакту слідчих (детективів) із закладами охорони здоров'я. Така необхідність обумовлена потребою у достовірних даних щодо наслідків вчиненого злочину, що, у свою чергу, впливає на юридичну кваліфікацію вказаної

кримінально-караної події. При доставленні до закладу охорони здоров'я неприємної особи з тілесними ушкодженнями кримінального характеру медичні працівники, одразу після медичного огляду, повідомляють територіальний підрозділ Національної поліції. У такому випадку, за відсутності інших відомостей про обставини, конфіденційні медичні дані є, відповідно, єдиним підґрунтям для формування уявлення про подію та її кваліфікаційні ознаки.

5. У ході здійснення оперативно-розшукової діяльності щодо осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; безвісно відсутніх осіб. З власного досвіду зазначимо, що при проведенні певних пошукових заходів доцільно виходити з того, що людина час від часу потребує медичної допомоги (користується медичними послугами). При зверненні до закладу охорони здоров'я її персональні дані, час та місце прийому, діагноз та інше вноситься до масиву інформації (у майбутньому до «Електронного реєстру пацієнтів»), до якого правоохоронні органи офіційним шляхом отримують доступ. Отримана таким чином інформація, що становить лікарську таємницю, значно допомагає при розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування.

Для підтвердження масштабу потреб правоохоронних органів у інформації із закладів охорони здоров'я було проведено вивчення 167 матеріалів кримінальних проваджень та оперативно-розшукових справ в Одеській, Миколаївській та Луганській областях. У переважній більшості, а саме у 149 вивчених матеріалах, що складає 89%, містилася конфіденційна медична інформація, яку органи досудового розслідування отримують: 1) для встановлення обставин, які пом'якшують та/чи обтяжують покарання (вчинення

злочину жінкою в стані вагітності; тяжкі наслідки, завдані злочином; вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння; по відношенню до вагітної жінки та інше) [5]; 2) для визначення поважності причин неприбуття особи на виклик (тяжкості хвороба або строку перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад); 3) при обранні запобіжного заходу (стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого); 4) при застосуванні електронних засобів контролю; 5) при проведенні слідчих (розшукових) дій; 6) при прийнятті рішення про застосування примусових заходів медичного характеру (осудності особи, визначення змін у стані її здоров'я, наявність психічного захворювання) [3]; 7) для встановлення місцезнаходження осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; осіб безвісно відсутніх [4] та іншого. Наведені потреби правоохоронних органів у конфіденційній інформації з закладів охорони здоров'я вказують на її безпрецедентну важливість при вирішенні завдань національної безпеки та захисту прав людини від протиправних проявів.

Крім вивчення 167 матеріалів кримінальних проваджень та оперативно-розшукових справ в Одеській, Миколаївській та Луганській областях нами у згаданих адміністративно-територіальних одиницях країни проведено соціологічне опитування 107 співробітників органів досудового розслідування та оперативних підрозділів правоохоронних органів. Узагальнення результатів опитування показало, що: 1) 100% респондентів (107 осіб) наголосили на доцільності існування лікарської таємниці. Вказаний результат є повністю передбачуваним, тому що опитувані співробітники правоохоронних органів є

спеціалістами з вищою юридичною освітою, яка надає розуміння важливості прав людини та громадянина, у тому числі невтручання в особисте і сімейне життя; 2) 98% (105 осіб) – вказали на необхідність спрощення процедури розкриття лікарської таємниці перед правоохоронними органами України для забезпечення інтересів держави та суспільства; 3) 27% (29 осіб) – зазначили, що для підвищення результативності діяльності, попередньо усно отримували окремі медичні відомості, щоб упевнитися про доцільність подальших процесуальних дій з отримання доступу до лікарської таємниці. Останні два питання пов'язані між собою виробничими потребами правоохоронної діяльності та прагненнями ефективнішого виконання покладених завдань, що інколи призводить до порушення встановленої процедури розкриття лікарської таємниці. Так, у вироку Рубіжанського міського суду Луганської області від 08.04.2020 зазначається, що судом встановлено факт отримання слідчим медичної документації (медичної карти стаціонарного хворого – носія інформації лікарської таємниці) не в передбачений законом спосіб, а у більш швидкому порядку ст. 93 КПК України (збирання доказів), що є порушенням вимог кримінального процесуального закону. Згадана карта була направлена з супровідним листом адміністрацією КУ «Севєродонецька багатопрофільна лікарня» у якості відповіді на запит слідчого [28].

Вказаний випадок ілюструє можливі порушення організаційно-правових процедурних вимог розкриття лікарської таємниці представниками правоохоронних органів. Разом з цим зазначимо, що через відсутність юридичної освіти лікарям важко орієнтуватися у правових аспектах, що може негативно відобразитися на наданні інформації на запити правоохоронних органів, і може привести до ненавмисного розкриття лікарської таємниці без

відповідних на це підстав. У зв'язку з наявністю кримінальної відповідальності за незаконне розголошення лікарської таємниці медичним працівникам та адміністрації закладів охорони здоров'я, крім етичних аспектів, що пов'язані з повагою до прав людини, доцільно з підвищеною уважністю у кожному випадку порушення конфіденційності, дотримуватися професійних організаційно-правових процедурних вимог, що передбачені діючим законодавством.

Висновки за дослідженням. Лікарська таємниця є похідним правовим інститутом від конституційного права людини на медичну допомогу та права на таємницю особистого і сімейного життя. Положення щодо лікарської таємниці та іншої конфіденційної медичної інформації про пацієнта, що закріплені у міжнародних та національних нормативно-правових актах, мають яскраво виражений декларативний характер. Для розвитку правових стандартів лікарської діяльності норми Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», що стосуються лікарської таємниці, потребують системного розширення, уточнення та деталізації, з метою чіткого та гармонійного регулювання відповідних суспільних відношень. Для забезпечення ефективнішого захисту та охорони прав пацієнта пропонується на законодавчому рівні доцільно закріпити повноцінне визначення інформації, що є лікарською таємницею, з указанням вичерпного переліку медичної документів, де вона міститься, та процедури її розкриття, у тому числі перед правоохоронними органами. Доцільним вважається також розробка форми зобов'язань про нерозголошення лікарської таємниці, а також визначення категорій медичних працівників, які, у зв'язку з функціональними обов'язками та доступом, будуть зобов'язані її зберігати.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 16.09.2021).

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 16.09.2021).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 16.09.2021).

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 16.09.2021).

5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 16.09.2021).

6. Клятва Гіппократа. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Клятва_Гіппократа (дата звернення 16.09.2021).

7. Присяга лікаря. URL: <https://moz.gov.ua/prisjaga-likarja> (дата звернення 16.09.2021).

8. Женевська декларація світового лікарського товариства. URL: www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Medical_Ethics_Manual_Ukrainian.pdf (дата звернення 16.09.2021).

9. Україна кризь призму Європейської хартії прав пацієнтів: результати виконання в Україні другого етапу європейських досліджень на відповідність стандартам ЄС з прав пацієнтів. URL: https://www.irf.ua/v_ukraini_ne_zabezpecheno_osnovopolozhnikh_prav_patsienta/files/ukr/programs/euro/patients_brochure.pdf (дата звернення 16.09.2021).

10. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015?lang=uk#Text (дата звернення 16.09.2021).

11. Міжнародний пакт про громадські і політичні права, прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення 16.09.2021).

12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 16.09.2021).

13. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини від 04 квітня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text (дата звернення 16.09.2021).

14. Міжнародний кодекс медичної етики, прийнятий Всесвітньою медичною асамблеєю у жовтні 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_002?lang=uk#Text (дата звернення 16.09.2021).

15. Лісабонська декларація прав пацієнта, прийнята 34-ою Всесвітньою медичною асамблеєю вересень/жовтень 1981 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_016#Text (дата звернення 16.09.2021).

16. Європейська хартія прав пацієнтів від 15 листопада 2002 року. URL: <https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/files/hartia.pdf> (дата звернення 16.09.2021).

17. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 16.09.2021).

18. Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 13 квітня 2020 року № 555-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-IX#Text> (дата звернення 16.09.2021).

19. Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ та Міністерства охорони здоров'я від 06.07.2016 № 612/679. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1051-16#Text> (дата звернення 16.09.2021).

20. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Генеральної прокуратури України 29.09.2017 № 807/1193/279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1299-17#Text> (дата звернення 16.09.2021).

21. Підручник з лікарської етики Світового Лікарського Товариства. URL: https://www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Medical_Ethics_Manual_Ukrainian.pdf (дата звернення 16.09.2021).

22. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
(дата звернення 16.09.2021).

23. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> (дата звернення 16.09.2021).

24. Про затвердження Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2008 р. № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення 16.09.2021).

25. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ Міністерства внутрішніх справ та Міністерства охорони здоров'я від 09.11.2015 № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text> (дата звернення 16.09.2021).

26. Про затвердження Порядку проведення замісної підтримувальної терапії осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів від 27.03.2012 № 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0889-12#Text> (дата звернення 16.09.2021).

27. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15.02.1995 № 62/95-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 16.09.2021).

28. Вирок Рубіжанського міського суду Луганської області від 08.04.2020 номер судового провадження: 1-кр/425/74/20, номер кримінального провадження ЄРДР: 12014130370003995, категорія справи № 428/2648/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88667495>
(дата звернення 16.09.2021).

References:

1. Konstitutsija Ukrainy vid 28 cherv. 1996. No. 254k/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

2. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhronu zdorovia : Zakon Ukrainy vid 19 lystopada 1992 roku № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

3. Kriminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrayini vid 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

4. Pro operatyvno-rozshukovu diialnist : Zakon Ukrainy vid 18 liutoho 1992 roku № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

6. Kliatva Hippokrata. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Клятва_Гіппократа (data zvernennia 16.09.2021).

7. Prysiaha likaria. URL: <https://moz.gov.ua/prisjaga-likarja> (data zvernennia 16.09.2021).

8. Zhenevska Deklaratsiia Svitovoho Likarskoho Tovarystva. URL: www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Medical_Ethics_Manual_Ukrainian.pdf (data zvernennia 16.09.2021).

9. Ukraina kriz pryzmu Yevropeiskoi khartii prav patsientiv: rezultaty vykonannia v Ukraini druhoho etapu yevropeiskykh doslidzhen na vidpovidnist standartam YeS z prav patsientiv. URL: https://www.irf.ua/v_ukraini_ne_zabezpecheno_osnovopolozhnykh_prav_patsienta/files/ukr/programs/euro/patients_brochure.pdf (data zvernennia 16.09.2021).

10. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015?lang=uk#Text (data zvernennia 16.09.2021).

11. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava Pryiniato 16 hrudnia 1966 roku Heneralnoiu Asambleieiu OON. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (data zvernennia 16.09.2021).

12. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (data zvernennia 16.09.2021).

13. Konventsiiia pro zakhyst prav i hidnosti liudyny shchodo zastosuvannia biolohii ta medytsyny vid 04.04.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text (data zvernennia 16.09.2021).

14. Mizhnarodnyi kodeks medychnoi etyky Vsesvitnoiu medychnoiu asambleieiu vid 1949 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_002?lang=uk#Text (data zvernennia 16.09.2021).

15. Lisabonska deklaratsiia prav patsiienta Pryiniata 34-yu Vsesvitnoiu medychnoiu asambleieiu. veresen / zhovten 1981 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_016#Text (data zvernennia 16.09.2021).

16. Yevropeiska khartiia prav patsiientiv vid 15.11.2002. URL: <https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/files/hartia.pdf> (data zvernennia 16.09.2021).

17. Pro informatsiiu : Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1992 roku № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

18. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro zakhyst naselennia vid infektsiinykh khvorob» shchodo zapobihannia poshyrenniu koronavirusnoi khvoroby (COVID-19) : Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2020 roku № 555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-IX#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

19. Pro poriadok obliku faktiv zvernennia ta dostavlennia do zakladiv okhorony zdorovia osib u zviazku iz zapodianniam yim tilesnykh ushkodzen kryminalnogo kharakteru ta informuvannia pro taki vypadky orhaniv i pidrozdiliv politsii : Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav ta Ministerstva okhorony zdorovia vid 06.07.2016 № 612/679. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1051-16#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

20. Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii mizh orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii, zakladamy okhorony zdorovia ta orhanamy prokuratury Ukrainy pry vstanovlenni fakti smerti liudyny : Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav, Ministerstva okhorony zdorovia, Heneralnoi prokuratury Ukrainy vid 29.09.2017 № 807/1193/279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1299-17#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

21. Pidruchnyk z likarskoi etyky Svitovoho Likarskoho Tovarystva (WMA). URL: https://www.wma.net/wp-content/uploads/2016/11/Medical_Ethics_Manual_Ukrainian.pdf (data zvernennia 16.09.2021).

22. Pro derzhavnu taiemnytsiu : Zakon Ukrainy vid 21 sichnia 1994 roku № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

23. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vyhotovlennia, prydbannia, zberihannia, obliku, perevezennia ta vykorystannia vohnepalnoi, pnevmatychnoi, kholodnoi i okholoshchenoi zbroi, prystroiv vitchyznianoho vyrobnytstva dlia vidstrilu patroniv, sporiadzhenykh humovymy chy analohichnymy za svoimy vlastyvostiamy metalnymy snariadamy nesmertelnoi dii, ta patroniv do nykh, a takozh boieprypasiv do zbroi, osnovnykh chastyn zbroi ta vybukhovykh materialiv : Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 21.08.98 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

24. Pro zatverdzhennia Poriadku napravlennia vodiiv transportnykh zasobiv dlia provedennia ohliadu z metoiu vyjavlennia stanu alkoholnogo, narkotychnogo chy inshoho spianinnia abo perebuvannia pid vplyvom likarskykh preparativ, shcho znyzhuiut uvahu ta shvydkist reaktsii, i provedennia takoho ohliadu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.12.2008 № 1103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1103-2008-%D0%BF#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

25. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vyjavlennia u vodiiv transportnykh zasobiv oznak alkoholnogo, narkotychnogo chy inshoho spianinnia abo perebuvannia pid vplyvom likarskykh preparativ, shcho znyzhuiut uvahu ta shvydkist reaktsii : Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav ta Ministerstva okhorony zdorovia vid 09.11.2015 № 1452/735. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

26. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia zamisnoi pidtrymuvalnoi terapii khvorykh z opioidnoiu zalezhnistiu : Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia vid 27.03.2012 № 200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0889-12#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

27. Pro zakhody protydii nezakonnomu obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn i prekursoriv ta zlovzhyvanniu nymy : Zakon Ukrainy vid 15.02.1995 № 62/95-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia 16.09.2021).

28. Vyrok Rubizhanskoho miskoho sudu Luhanskoi oblasti vid 08.04.2020 № 1-kp/425/74/20, YeRDR № 12014130370003995, katehoriia spravy № 428/2648/15-k. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88667495> (data zvernennia 16.09.2021).

Kamyishanskiy A.Y., Gorbanov I.M. Problem of disclosure of medical secrets before law enforcement authorities of Ukraine. –Article.

The article identifies and highlights the organizational and legal issues of disclosure of medical secrecy before the law enforcement agencies of Ukraine. The mechanism of formation of the array of medical information in health care institutions is established. An array of international and national regulations that define the conceptual framework and regulate procedures for disclosure of medical secrets before law enforcement agencies of Ukraine has been studied. A number of scientific works of national and foreign legal scholars on the standards of medical activity in terms of legal provision of medical secrecy are analyzed. The genesis of ideas about the rights of patients and the responsibilities of medical staff to collect, store, use and disseminate confidential information is highlighted. Cases of disclosure of confidential medical information initiated by medical workers are systematized: counteraction of pandemic; in connection with infliction of bodily injuries to persons of a criminal nature; establishing the fact of death; elimination of the real threat of harm to the patient or other persons. Emphasis is placed on the disclosure of medical secrecy on the existence of competition in the importance of interests. Cases of disclosure of confidential medical information at the initiative of law enforcement agencies are systematized: obtaining access to state secrets; the presence of medical contraindications to the possession of weapons and the performance of related functional duties; documentation of an administrative offense; conducting a pre-trial investigation of criminal offenses; carrying out operative-search activities against persons who are hiding from the bodies of pre-trial investigation, court or evading serving a criminal sentence; missing persons. Based on the consideration of examples of investigative and judicial practice, amendments to national regulations initiating the development of legal standards of medical and law enforcement activities are proposed.

Key words: medical secrecy, request and/or request of law enforcement agencies, patient information, medical information.

Камышанский А.Ю., Горбанов И.М. Проблема разглашения врачебной тайны перед правоохранительными органами Украины. - Статья.

В статье определены и освещены организационно-правовые вопросы раскрытия врачебной тайны перед правоохранительными органами Украины. Установлен механизм формирования массива медицинской информации

в учреждениях здравоохранения. Изучен массив международных и национальных нормативных актов, определяющих понятийный аппарат и регламентирующих порядок раскрытия врачебной тайны перед правоохранительными органами Украины. Анализируется ряд научных работ отечественных и зарубежных ученых-правоведов о стандартах медицинской деятельности в части правового обеспечения врачебной тайны. Освещен генезис представлений о правах пациентов и обязанностях медицинского персонала по сбору, хранению, использованию и распространению конфиденциальной информации. Систематизированы случаи разглашения конфиденциальной медицинской информации по инициативе медицинских работников: противодействие пандемии; в связи с причинением телесных повреждений лицам преступного характера; установление факта смерти; устранение реальной угрозы причинения вреда пациенту или другим лицам. Делается акцент на разглашении врачебной тайны на наличие конкуренции по значимости интересов. Систематизированы случаи разглашения конфиденциальной медицинской информации по инициативе правоохранительных органов: получение доступа к государственной тайне; наличие медицинских противопоказаний к владению оружием и выполнению связанных с ним функциональных обязанностей; документация об административном правонарушении; проведение досудебного расследования уголовных правонарушений; проведение оперативно-розыскных мероприятий в отношении лиц, скрывающихся от органов досудебного расследования, суда или уклоняющихся от отбывания уголовного наказания; пропавших без вести лиц. На основе рассмотрения примеров следственной и судебной практики предлагаются изменения в национальные нормативные акты, иницирующие разработку правовых норм медицинской и правоохранительной деятельности.

Ключевые слова: врачебная тайна, запрос и/или запрос правоохранительных органов, информация о пациенте, медицинская информация.

Авторська довідка:

Камышанський Олексій Юрійович – к.ю.н., начальник Головного управління Національної поліції в Рівненській області.

Горбаньов Ігор Миколайович – к.ю.н., с.н.с., доцент, декан факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Одеського державного університету внутрішніх справ.

Стаття надійшла до редакції 11 листопада 2021 р.